

Pogojivni stavki so tedaj takšni, v katerih je povedano, da se drugo djanje spolnuje, ako prvo nastopi: prvo djanje bi pa tudi večkrat ne nastopilo, ko bi se bilo vedilo za drugo djanje, n. p.: Ko bi bil vedil, počakal bi Vas bil domá; (pa nisem vedil . . .).

Železni naklon nam rabi, kedar želje ali vošila izrečemo, tudi kedar kakšno povelje v manj osorni obliki izrečemo; pri- stavi se mu navadno besedica naj — nemški mögen.

Vaje slovensko - nemške.

Učenik bi učenca ljubil, ako bi bil pridniši, — boljši: ko bi bil V stavkih, v katerih se more pristaviti nasprotje — pa ni, pa je, pa ni bilo, pa je bilo, — kjer tedaj drugi člen kot dosledek veljave imeti ne more, je pravilna vez ko. Mi bi bili srečnejši, ako (ko) bi manj potrebovali.

Vzemimo nekaj zgledov iz zgodeb sv. pisma, kakorsne so sedež za šole zapovedane: Jakob govori sinovom, ko jih v Egipt odpravlja: „Gott der Allmächtige mache euch den Mann gewogen, dass er euch euren Bruder mitgebe“.

Juda govori pred Jožefom: „Wenn ich nun ohne den Knaben käme, so stürbe er, und wir brächten seine grauen Haare vor Schmerz unter die Erde“.

Jožef reče bratom: „Denn zu eurem Heile hat mich Gott vor euch nach Aegypten gesandt, damit ihr Speise hättet, um leben zu können“.

Jezus reče gobovemu: „Keiner findet sich, der zurückkäme und Gott die Ehre gäbe, als dieser Ausländer“.

V „Drittes Lesebuch“ berilna vaja 128. je najti tudi nekaj zgledov, po katerih more učitelj poodčitovati vezni naklon.

Taki zgledi so vsikdar boljši od unih, ki so nalasč za to skovani. Za vaje v pravopisju zamore učitelj naložiti učencem, da izdeljujejo krepke časovnike I., II., III., VI. in VII. v veznem naklonu polpreteklega časa.

(Dalje prih.)

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XXVI.

U. Midva piševa sploh ali, drugi pa tudi alj, al in in celo al'.

T. Ali je sestavljena besedica iz a in li, in kakor so

besede sestavljene, tako jih tudi — razstavljaj, veléva pravilo; jaz pa pravim: Tako jih tudi piši!

U. Torej naj pišem vselej ali, kaj ne?

T. Moja misel je le-tá: ker je iz *a* in *li*, naj se v navadni pisavi rabi skozi in skozi ali; pesnikom in pevcem naj rabi, kadar je treba, tudi *al*. Res so hotli nekteri razložek imeti med ali in al; toda jaz ga doslej ne morem spreviditi. Alj pišejo eni samo za tega voljo, da bi kdo ne čital *av* (al); pa — ker se občno priporoča, naj se glasniki, kjer koli se da, čisto izgovarjajo, torej se mi zdi *j* in ' nepotrebna pristava.

U. Zakaj praviš: pesnikom in pevcem? kateri so ti in kateri so uni?

T. Dasiravno se tu in tam brez razložka spreminja (Dichter — Sānger), Slovenci vendar večidel razločijo ter pravijo pevec tistemu, kateri poje, pesnik pa tistemu, kateri sklada pesmi. Marsikteri je pa oboje — pesnik in pevec ob enem.

U. Ne zameri — jaz pa nisem ne to, ne uno! Ne zameri tudi, da tako skačem v svojih pomenkih, in povej mi raji, kaj pišejo naši učenjaki o besedici ali?

T. Metelko ima str. 163 tole: Das *a* kommt bey uns nur in der Zusammensetzung mit *li* oder *l'* vor: oče ali sin, der Vater oder der Sohn; jáz ali ti, ich oder du. Der Krainer fängt die Fragen gern mit ali an: ali greš z menoj? gehst du mit mir? ali pa tudi veš, če je res? weisst du es aber auch, ob es wahr sey? — Das ali kommt im gemeinen Sprachgebrauche auch als Bejahungswort vor: morebiti ga nési vidil? Antw. ali, vielleicht hast du ihn nicht gesehen? Antw. wohl, ja wohl.

Für ali haben Einige al geschrieben, was wohl dem Poeten dienlich seyn mag: več *al* ménj, mehr oder weniger; povedal bi ti, *al* nič ti ne pomága, ich würde es dir sagen, allein es hilft dir nichts; *al* veš, *al* ne, entweder weisst du es, oder nicht.

U. Sej toliko mi je dosti. Kar je preveč, od tega rada glava boli.

T. Res, ker enako pišeta Murko, Potočnik, in drugi; vendar beri še to, kar piše o tej besedici Janežič str. 223!

U. b) Ali, al' (= lat. sed, verum — nemšk. allein, aber) jemlje se v službo:

a) kedar se nasprotni reči ena drugi nasproti stavite, n. pr.: Bog imá veliko lastnosti, ali nobene prilike. N. pr. — Volja je dobra, ali meso je slabo. Pr. — Večkrat so bili (Slovenci) premagani, ali nikoli niso izgubili prave ljubezni proti svoji domovini. Vodn.

b) kedar se veljava prvega po drugem reku omejuje; v tem primerljivi stoji v prvem stavku navadno: sicer, res, res da itd., n. pr. Žetev je sicer velika, ali delavcev je malo. Met. — Resnica more sicer na en čas potlačena, ali premagana ne more biti. Met. — Povsod je božja zemlja, ali dom je vsacemu najmilejši. Cegn. — Čas res ternje in cvetlice pokosi, al' oboje koj mladike ponovi. Čb.

T. In kakor ima Metelko ali — ali (entweder — oder), tako piše Janežič str. 224:

U. a) ali, ali — ali (= aut, aut-aut, vel-vel — nemšk. oder, entweder — oder), naznanja, da od dveh ali več reči biva ena ali druga, n. pr. Ali germi ali se zemlja trese. N. ps. — Sodnik se mora krivicam ali naravnost ustaviti ali pa začne pravico preganjati. Met. — Zavoljo serca človek Bogu ali dopade ali mu je zopern. Met.

XXVII.

T. Ker se najde tudi vsako posebej — a in li —, torej se pomeniva še midva o vsakem posebej!

U. Sej res berem v novih spisih sim ter tje a, li pa tudi v starih.

T. Pisarilo se je o tem nedavno že marsikaj; tukaj ti čem le nekoliko zaznamnjati.

U. Kaj pomeni v stsl. a, in kaj pomeni li?

T. Miklosič piše: 1) a, a li sed, vero; 2) a, a li et; 3) a bi —, ašte (ako — ko); 4) a ut, a ne ne; 5) a ili (vprašaje); 6) a vel itd.; 1) li vel, aut; 2) quam; 3) vero; 4) si; 5) in interrogatione directa et indirecta itd. — To so nekteri staroslovenski pomeni, in reči se sme, da so vsi ti, nekaj v teh nekaj v unih slovanskih jezicih, še danes znani.

U. Povej mi v novoslovenskem vsaj nekaj od vsacega posebej!

T. Metelko piše str. 163: *li, l'*, eine Nachsyllbe, ob, etwa: Ne vem, je li res ali nò, ich weiss nicht, ob es wahr sey, oder nicht; daher jeli, jelita, jelite, sag, saget, dass es ist, bejahet es, gelt. — Potočnik str. 82: *Li* und *mar* sind fragende Partikeln, welche beim Hilfszeitworte biti nach-, bei anderen Zeitwörtern aber vorgesetzt werden; z. B. Je li res? ist es wahr? Mar spi? schläft er? oder: ali spi? — Nekaj več pové o tem Murko v slovarji str. 164: *Li, li* (eine Fragepartikel, die als Nachsilbe gebraucht wird) ob etwa, wohl (das enklitische *ne* der Lateiner); nur (modo, tantum, dumtaxat); nur allein (solummodo): ne vem, je li res, ali ne, ich weiss nicht, ob es wahr sei, oder nicht u. s. w. Häufig jedoch (in St.

durchgehends) wird *li* mit einer Verstärkung „*ali, jeli ob*“ gebraucht, und steht dann immer im Anfange und vor dem Zeitworte. Statt je *li* tvoj brat domá, spricht man daher gern *jeli je tvoj brat domá* oder *ali je tvoj brat domá*, ist dein Bruder zu Hause?

U. Pa *li* — *ob*, etwa — in nur t. j. *le* — je razločiti?

T. Prav imaš. *Li* naj ostane vprašavni členek, *le* pa v terdivnih toda večidel ločivnih in nasprotnih stavkih, p.: *Le* vzemi, *le* idi (nur, nur zu, sicher). Dobro je tudi, kar pravi o tej besedici Metelko str. 203, da jo deva Doleneec pred, Goreneec pa za uni, *a, o* in *ta, to*, kadar hoče zlasti povzdigniti svoj govor: *leuni, leunega, leunemu* itd. *letá, letéga, letému, in unile, unegale, unemule* itd. *tale, tegale, temule*, itd. Nekteri pišejo tudi: *le - uni, uni - le, tá - le, le - tá*. „Unser *pôle*, sieh, ist ein Gegenstück zum lateinischen *ecce*, und *tale, tole* zum *hicce, haecce, hocce*“.

U. Sej res! Janežič pravi: *Le*, samo (lat. *solum* — nemšk. nur, allein) naznanja izjemo, ki se stavi prejšnjemu reku nasproti, n. pr. Vse na svetu se stara, *le* „narod vedno živi“. Erj. —

T. Kar pa ni res!

U. Vse nas zapusti v smerti, *le* „dobra dela gredo z nami“.

T. To je pa res!

Pisma dveh slovenskih učiteljev.

Na Zelenem polji na Kresni dan 1864.

Dragi moj Tugoslave!

V svojem poslednjem listu praviš, da bi ti jaz naj bolje vstregel, ko bi ti povedal, da je tvoja plača za toliko in toliko goldinarjev zboljšana i. t. d. Vidiš, ljubi moj, kaj takega povedati ne morem, še manj pa storiti; še celó gospodje, ki so te v službo postavili, tega meni nič, tebi nič ne morejo storiti. Ali dve reči ti pa vendar ponudim, da jih nekoliko premišljuješ. 1. Iz rok svojih prednikov si hvaležno prejel svoj prvi poklic, ko si se odločil za ta stan; vediti si že mogel, kakošne dobrote te čakajo pri učiteljstvu; tedaj nikar prehudo ne vdcluj nad svojo plačo, sicer sam sebe po lici biješ. Boljše službe tudi nikar ne zavidaj svojemu sosedu na Krivopolji, temuč vsakemu vse dobro privošči, in obračaj svoj plajšč po vetru, potem bodeš ložeje terpel in shajal. 2. Pomisli, da v primeri z drugimi opravki pri raznih stanovih učiteljska služba tu pa tam še